

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МЕНЕДЖМЕНТ» НАУКОВЦЯМИ УКРАЇНИ І США

Палінчак Вероніка Миколаївна

м.Ужгород

В статті розглядаються основні наукові підходи до розуміння поняття «менеджмент» вітчизняними та американськими вченими. Функціональна багатогранність менеджменту автор пов'язує з особливостями його економічних, соціально-психологічних, правових, організаційно-технічних аспектів

Ключові слова: менеджмент, наукові підходи, Україна, США.

Сьогодні, зважаючи на надзвичайно складні політичні, соціально-економічні умови, Україна, як ніколи, потребує кваліфікованих фахівців управління – менеджерів.

Менеджмент (англ. «management» – управляти) – специфічний вид діяльності, спрямованої на досягнення певних передбачених цілей виробничо-господарською організацією (підприємством), яка функціонує в ринкових умовах, шляхом раціонального використання її матеріальних, трудових і фінансових ресурсів [1, с.22]. У спрощеному розумінні менеджмент – це вміння досягти поставленої мети, використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки інших людей. В англомовних країнах поняття «менеджмент» тлумачать як спосіб та манеру спілкування з людьми, владу та мистецтво керівника, вміння організувати ефективну роботу управлінського апарату, організаційну побудову системи управління та ін.

Вітчизняні наковці активно долучаються до дослідження різних аспектів феномену «менеджмент», а також професійної підготовки фахівців менеджменту. Аналіз наукової літератури засвідчує наявність різних підходів до тлумачення поняття «менеджмент». Так, І.Кулінич визначає менеджмент як «управління, керівництво, а також як дирекція, адміністрація» [2, с.170]. В.Яковенко стверджує, що «суть менеджменту полягає в управлінні продуктивністю і персоналом» [3, с.5]. Н.Коломінський розглядає менеджмент з психологічної точки зору як діяльність, спрямовану на створення в інших людей (підлеглих, партнерів, інших керівників) таких психологічних станів, якостей, які сприяють досягненню мети управління. З соціально-психологічної точки зору – це процес взаємодії керівника з іншими людьми, в результаті якого забезпечується їх активна та скоординована участь у досягненні мети управління [4, с.6].

Всі ці визначення мають багато спільного і акцентують увагу на тих, чи інших особливостях менеджменту.

Водночас, як слушно відзначають учені, терміни «менеджмент», «менеджер» не мають точного перекладу і визначення, тому що є надзвичайно багатоаспектними і багатозначними. Зокрема, у словнику англійської мови [5, с.368] можна знайти багато значень терміну менеджмент: 1) управління; 2) уміння володіти (чимось, напр., інструментами, технологіями та ін.), уміння виконувати певну роботу; 3) ставлення до людей; 4) дирекція, штат. Тому тлумачення поняття «менеджменту» у науковій літературі є дуже широким. Зокрема, менеджмент як діяльність з управління організаціями охоплює організацію виробництва, організацію спільної праці людей, процеси прийняття рішень, сукупність певних стадій процесу управління. У розумінні організації управління – це сукупність управлінських підрозділів, їх функцій, ієрархії та підпорядкування органів управління, методів впливу на об'єкт управління. Менеджментом також вважають керівництво, яке організує діяльність, представляє організацію у зовнішньому середовищі і діє від її імені при контактах з державою, іншими суб'єктами ринку. Менеджмент є і організацією спільної праці співробітників, трудового колективу для досягнення поставленої мети найраціональнішим шляхом. Процес прийняття рішень, тобто розробка і реалізація способів виходу з різних виробничо-господарських ситуацій, що склалися всередині організації або за її межами, також вважається менеджментом. Часто менеджментом називають мистецтво управління – діяльність керівника, яка залежить від його особистих якостей організатора, адміністратора, лідера. Нарешті, менеджмент є системою наукових знань, теоре-

тичною базою практики управління, яка має свій об'єкт, предмет вивчення, методи та підходи. На першому етапі становлення менеджменту як науки основним завданням був аналіз змісту виробничої діяльності та її основних компонентів. Пізніше було виявлено, що резерви підвищення ефективності виробництва містяться не тільки у виробничому процесі, але й у процесі управління. В подальшому це стало головною передумовою виникнення теорії менеджменту.

Вітчизняний науковець Ф.Хміль підкреслює, що суттєвою особливістю терміну «менеджмент» є те, що його переважно використовують стосовно управління господарською діяльністю. Застосування поняття «управління» правомірно щодо загальної характеристики цього виду людської діяльності, а «менеджмент» – щодо змісту, форм і методів конкретного управлінського впливу на діяльність суб'єкта ринкових відносин [1, с.25].

Менеджмент як управління в умовах ринкової економіки передбачає: орієнтацію організації на попит і потреби ринку, конкретних споживачів; виробництво видів продукції(послуг), які мають попит і можуть принести очікуваний прибуток; постійне прагнення до підвищення ефективності виробництва; господарську самостійність, яка забезпечує свободу прийняття рішень тими, хто відповідає за кінцеві результати організації; постійний перегляд цілей і програм залежно від ситуації, яка складається на ринку; необхідність використання сучасної інформаційної бази з метою здійснення багатоваріантних розрахунків для прийняття оптимальних рішень.

Функціональна багатогранність менеджменту безпосередньо пов'язана з особливостями його економічних, соціально-психологічних, правових, організаційно-технічних аспектів.

- Економічні аспекти менеджменту реалізуються в управлінні виробництвом, під час якого координується використання необхідних для ефективного досягнення цілей матеріальних і трудових ресурсів.
 - Соціально-психологічні аспекти виявляються в діяльності певних осіб щодо спрямування зусиль усього персоналу організації на досягнення поставлених цілей та шляхів створення керівної структури, за допомогою якої реалізуються відносини між керівництвом і підлеглими. Особливості такої діяльності залежать від культури суспільства, традицій, цінностей і звичок людей.
 - Правові аспекти відображають структуру державних, політичних та економічних інститутів, здійснювану ними політику, законодавство, яке регулює бізнес, трудові відносини, податкову політику тощо.
 - Організаційно-технічні аспекти передбачають раціональну оцінку ситуації і відбір цілей та завдань, послідовне розроблення стратегії вирішення цих завдань, упорядкування необхідних ресурсів, раціональне проектування, організація, керівництво і контроль за діями щодо реалізації цілей.
- Розглянемо підходи зарубіжних учених стосовно тлумачення поняття «менеджмент».

Аналіз зарубіжної наукової літератури [6–9] свідчить, що значні напрацювання в цьому плані є в США. Причому, серед учених теж відсутня єдина позиція стосовно розуміння менеджменту. Поняття «менеджмент» використовується в таких значеннях: як синонім терміну «управління» організацією, видами діяльності; як еквівалент «керівництва національною економікою» у вищих ешелонах адміністрації; як аналог терміну «апарат управління».

У відомій праці М.Х.Мескона, М.Альберта, Ф.Хедоурі «Основи менеджменту» менеджмент розглядається як уміння досягати поставленої мети, використовуючи працю, інтелект інших людей, як галузь знань, які допомагають здійснити цю функцію, а також в значенні мистецтва управління, яке проявляється в нестандартності, оригінальності рішень, швидкій реакції, імпровізації [8].

Нам імпонує позиція американських дослідників Г.Кунца і

С.Доннела, які розглядають менеджмент як створення ефективного середовища для праці людей, які діють у формальних організованих групах [9, с.106]. Це – дуже просте, але цілком адекватне, на нашу думку, визначення.

Термін «управління» в США використовується стосовно трьох основних сфер: управління системами машин, технологічними процесами; управління діяльністю групи, колективу, який вирішує певне завдання; управління процесами, які відбуваються в живих організаціях.

Часто «менеджмент» використовується в дуже вузькому значенні. Наприклад, існують суттєві відмінності в магістерських програмах у процесі професійної підготовки фахівців менеджменту для різних галузей: «Державне управління», «Державна політика і управління», «Бізнес-управління» та ін.

Сьогодні менеджмент в американських наукових джерелах все частіше розглядається як складне соціально-економічне, інформаційне, організаційно-технічне явище, яке є одночасно процесом діяльності і наукою з власними закономірностями і принципами.

Таким чином, можна виокремити основні варіанти формаль-

ного визначення поняття «менеджмент» у науковій літературі США: практика виконання управлінських робіт; наука(галузь знань); функція (вид діяльності); технологія управління; орган (апарат) управління; люди, які здійснюють управління.

Упродовж останніх десятиріч в США значного поширення набуває термін «самоменеджмент» («самоуправління»).

На основі основних завдань, функцій менеджменту в американській літературі виокремлюють його види: виробничий, інноваційний, кадровий, інформаційний, фінансовий, податковий, міжнародний та ін..

Менеджерська діяльність пов'язана з аналізом і діагностикою ситуацій, визначенням основних завдань, тенденцій; висуненням управлінських альтернативних варіантів дій, оцінкою кожної альтернативи, визначенням найбільш адекватних вимогам дій; розробкою конкретного курсу (програми дій), який був би найбільш ефективним.

Значення сучасного менеджменту в тому, що він дозволяє перетворити людські знання, досвід і досягнення науково-технічного прогресу у виробничу силу, а також у творчому застосуванні інформаційних технологій, сприянні інноваційним процесам.

Література та джерела

1. Хміль Ф.І. Основи менеджменту: Підручник / Ф.І.Хміль. – К.: Академвидав, 2007. – 576 с.
2. Кулініч І.О. Психологія управління : підручник / І.О.Кулініч. – К.: Знання, 2011. – 415 с.
3. Яковенко В.Б. Менеджмент і маркетинг : Навч.посібник / В.Б.Яковенко. – К.: Вид-во Європ.у-ту. – 2007. – 144 с.
4. Коломінський Н.Л. Психологія педагогічного менеджменту: Навч. посібник / Н.Л.Коломінський. – К.: МАУП, 1996. – 176 с.
5. Мюллер В.К. Англо-русский словарь / В.К.Мюллер. – М.: Издательство иностранных и национальных словарей, 1956. – 699 с.
6. Boyatzis R.E. The Competent Manager: A Model for Effective Performance/ R.E.Boyatzis. – New York: John Wiley & Sons, 1982. – 272 p.
7. Thomas J. In Search of Excellence: Lessons from America's Best Run Companies / J.Thomas. – New York: Harper & Row, 1982. – 325 p.
8. Мескон М.Х. Основы менеджмента / Пер. с англ. / М.Х.Мескон, М.Альберт, Ф.Хедуори. – М. Дело, 1992. – 702 с.
9. Кунц Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций. Пер. с англ./ Г.Кунц, С.Доннел – М.: Прогресс, 1981. – 372 с.

В статье рассматриваются основные научные подходы к пониманию значения понятия «менеджмент» украинскими и американскими учёными. Функциональную многогранность менеджмента автор связывает с особенностями его экономических, социально-психологических, правовых, организационно-технических аспектов

Ключевые слова: менеджмент, научные подходы, Украина, США.

In this article the main scientific approaches to the understanding of the meaning of "management" by Ukrainian and American scientists have been considered. Functional diversity of management the author connects with the specificity of its economic, social, psychological, legal, organizational and technical aspects.

Key words: management, scientific approaches, Ukraine, the USA.